

Михайло Чарнишенко, або Україна вісімдесят років тому

КУПИТИ

Пантелеймон Куліш написав свій перший роман у 23 роки. Молодий автор саме вивчав історію України й зачитувався творами Вальтера Скотта. Тому його «Михайло Чарнишенко, або Україна вісімдесят років тому» — це ще й перший український історичний пригодницький роман. Події відбуваються в другій половині XVIII століття — часи занепаду Гетьманщини. Звертання до минулого, напружена дія, гостра інтрига, романтичні пристрасті, демонічні натури, безжальний вибір, що постає перед головним героєм, і сувора доля, яка карає тих, хто не шанує історії і традицій, — усе це елементи «вальтерскоттівського» рецепта і дух романтизму, який панував у тогочасній культурі. Детальніше про книгу

Книга «Михайло Чарнишенко» — це історична проза від українського письменника Пантелеймона Куліша. Автор оповідає про події в Україні у другій половині XVIII століття, огортаючи їх серпанком романтизму. Центральна постать твору — молодик, воронізький сотник Михайло Чарнишенко, який стоїть на перехресті життєвих шляхів. Він мусить вибрати: залишитися поруч із коханою, чи рушити на поле бою. Сотник вважає, що будь-яка дія насамкінець обернеться фатальною помилкою. Однак герой радше загине, аніж повірить у гнітючу невідворотність долі. Перший історичний пригодницький роман в Україні

Книгу «Михайло Чарнишенко» Пантелеймон Куліш почав писати ще до роботи над «Чорною радою», у 1840-х роках, коли викладав у Луцькому училищі. Бібліотека навчального закладу зберегла твори англійського романтика Вальтера Скотта, що надихнули майбутнього українського класика до створення власного доробку. Мистецьке піднесення підтримала фольклористка Олександра Білозерська — дружина Куліша. Жінка поділилася з письменником історією предків, а чоловік детально висвітлив переказ у своїй дебютній роботі.

Ще одна назва роману — «Україна вісімдесят років тому», що трансліює сутність національності, старосвітський побут і закони часів занепаду Гетьманщини. Рукопис Куліша дозволяє читачам познайомитися з низкою яскравих і багатошарових персонажів, дії яких викликають бурю емоцій та нестримне бажання дізнатися про їхню роль у сюжеті. В історичних декораціях відбиваються основні мотиви героїв, їхні прагнення та наміри. Своім доробком митець відтворював генетичне єство українців, фіксуючись

на рисах мужності, героїзму та військової вірності. Авантюрна повість із серії «Vivat Класика» Автор передмови та упорядник Василь Івашків — фольклорист і літературознавець, який спеціалізується на дослідженні літератури XIX століття. Куліш писав роман «Михайло Чарнишенко» російською. У сучасному виданні в серії «Vivat Класика» роман подано у перекладі українською від анонімого автора, що було опубліковано київським видавництвом «Сяйво» у 1928 році. У книзі присутні «Коментарі автора», які були представлені в оригінальному творі. 1847 року роботу українського класика перекладено чеською мовою. Автентичний стиль автора було відтворено, а пунктуацію та орфографію узгоджено із сучасним правописом. Видання містить розділи «Примітки» й «Пояснення слів», що висвітлюють особливості роману, пояснюють сутність архаїзмів і маловживаних слів.

Купити «Михайло Чарнишенко» — це пірнути до звияжних пригод, де панують старі звичаї, лунають козацькі пісні, а вельможні гості гетьманського двору розповідають химерні байки. Кулішу вдалося зобразити колоритних персонажів, які, безсумнівно, відгукнуться сучасникам.

Частина перша

Розділ I

Років з вісімдесят тому жила Україна ще своїм власним життям. Спогади її, інтереси, звичаї, одяг, побут та поезія були щиро народні. Пам'ятали ще тоді шведів та Мазепу, що тепер став за якийсь темний міф для простолюду; говорили за гетьмана Дорошенка й навіть за Богдана Хмельницького — ймення, котрі втратили тепер своє значення і без оповіді серцеві бринять в історичних піснях, які рік од року все тихшають. Запорозька Січ іще жила, й не вдивовижу було враз побачити десь на ярмарку з десятком червоних жупанів із шаблюками й коштовними люльками, що на чудо козачка танцювали, слід свій п'ятаками встеляючи.

Правда, не так широко козацтво гуляло, як, наприклад, за вічної пам'яті славного гетьмана Богдана або ж за великого вояку Палія, а пани наші давно вже втратили свої національні гордощі; та народ іще жив почуттям любові до рідного краю, ще лунали в ньому одляски струн, що їх налаждали були на такий урочисто-високий лад протягом двох віків славетні звитяжці українські, і якщо посеред празникової сходки звідкілясь брався странный дід з бандурою в руках, то слухачів не бракувало. Співав він про те,

як у нашій славній Україні бували колись престрашні злигодні, бездольні години,

до пісень тих оповідаючи, і не раз окликами буйними запальна молодь ті натхненні речі переривала, а дівоча сльоза — шанувала.

Побутом, одягом, розмовою, віруванням та звичаєм Україна вісімдесят років тому була ще тою, котру «бать-ко козацький» Богдан Хмельницький своєю милою Україною називав, за котру Богун, Нечай, Золотаренко, Сомко, гетьман Петро Дорошенко та «великий вояка» Палій Семен воювали.

Не багацько, здається, років минуло з часу останнього гетьманства, а як, проте, змінилася Україна! Якби нам перенестись у тії часи, опинилися б ми в геть іншому світі. В усій країні не стріли б ми жодного фрака, який

поставного українського пана перевертає на таку чудернацьку фігурку, що тоді б сказали на неї просто: непристойна; не надибали б жодного чепчика чи брилика, з-під яких виглядають обличчя, які зовсім не пасують до вбрання. Побачили б ми чудові жупани з широкими, золотом гаптованими поясами, а до них привішані предківські шаблюки; побачили б розкішні жіночі кунтуші — штофні зелені, полутабенкові жовті, грезетові блакитні, срібним та золотим газом обкладені, з оксамитовими або ж парчевими закладками; різноцвітні роброни штофу пакетного великої руки по білому канавацу; люстри-нові шнурівки' з золотими сітками, блискучі кораблики, завітчані голови та всяке подібне. Було це все освячено давнєзним, із предковічного часу вжитком і личило нашим предкам, як туркові чалма або ж черкесові бурка. Додайте ще до цього, що тоді в нас розмовляли зовсім не тим варварським язиком, яким здебільшого говорять тепер українці, котрі мову своїх дідів забули, а російської не навчилися; додайте до цього єдині на весь світ за своєю поетичною вагою українські пісні, згадайте дивовижну історію України, цю поему-історію, що, немов героїчна пісня, лягла на скрижалях світу, — і ви не зможете не замислитися над долею цього незвичайного народу, що чудом якимсь, немов розкішна квітка, з'явився посеред ворожих для нього стихій, блиснув дивним сяйвом слави, пролунав на весь світ; та не вистачило йому сил на бурливе його життя — і передчасно схилив він голову; сливе на наших очах зник він, як мара. Спогад про нього для вас мусить бути особливо дорогий, і остання сторінка історії такого дивного явища має бути для вас вельми цікавою.

Подивімося ж, як жив і що почував цей народ наприкінці самостійного свого буття, погляньмо на сумні сліди старосвітського його побуту, заспіваймо його пісень, прислухаймося до рідних його переказів: чи не одгукнеться нам і в цих злидєнних рештках розкішного минулого голос стародавнього, могутнього, дивного його життя, що довіку буде філософові за тему для важливого вивчення, а поетові — для високої радості. Рівно вісімдесят років тому, одного чудового травневого вечора — таких вечорів, як запевняють старі люди, вже не бува, — глухівський полковий суддя з пляшкою та срібним кубком у руках проводжав за ворота свого дому якогось далекого гостя. Суворий і неприємний на вигляд був цей гість, хоч,

видима річ, і удавав із себе люб'язного. Та яке діло було судді до його булькатих жидівських очей або неприємного виразу вуст? Не йому він уклоняється, а багатому його жупанові із золотим поясом. А жупан на гостеві був такий, що в ньому не всякий з вельможних панів показувався перед козацтвом: зверху й донизу облямований дорогим гаптуванням, густо унизаний на розрізах дрібними гудзиками, увесь завітчаний витканими на матерії квітами, які, розмаїто сплівшись проміж себе, у присмеркові вечірнього неба грали тисячами састових переливів.

За ворітьми ждали на нього два козаки верхи; один із них був одягнутий як запорожець. Сівши на коня, багатий гість випив кубок вина, що, за тодішнім зви-чаєм, на дорогу йому підніс суддя, ще раз обійнявся з господарем, обіцяв скоро завітати знов і поїхав зі своїм почтом тихо, немов нарочито хотів похвалитися пишною ходою свого дивного коня.

Поволі вернувся полковий суддя додому, сів і похилив голову. Видно було, що мучить його якась трудна дума. Скількись хвилин пробув він отак, а потім і виклав свою думку такими словами.

— Полковник, бригадир, вельможний, багатий, а проте — жид!

— Хто жид? — спитав молодий козак, що сидів у тій же кімнаті; його постать у вечірньому присмеркові манячила тільки невиразними рисами.

— А це й ти тут, Михайле? — сказав суддя. — Треба ж було тобі досі не озиватися! Злякав мене так, що й сказати совісно. А чого це ще й досі не принесли свічок?

— А нащо нам, дядечко, свічка? Ще не смеркло надворі, а через якусь хвилину засвітить у віконце козацьке сонце. Он воно, вже ген вигляда з-за колегії.

— Козацьке сонце люблять тільки мерці та потопельники, — одрік суддя, який, видати, не читав жодного зворушливого заклик до місяця, — а доброму чоловікові вдень потрібне справжнє сонце, а вночі - вогонь.

— Добре, принесу вам і свічку, тільки скажіть мені наперед, за кого ви оце згадували: полковник — і жид?

— Можеш і сам здогадатися, за кого. А хто ж у нас іще жид, як не Крижановський?

— Це, дядечко, чистісінька брехня, це все заздрощі та злоба; авжеж, нашій старшині його бригадирський титул як сіль на оці.

— Бригадирський титул! — презирливо сказав суддя. — Що важить московський бригадир перед нашим полковником? Чи має ж він хоч десяту частину тієї ваги й влади, як у нашого полковника? Ех, молодь ви, молодь! Переведете ви й лишок України, як попадеться вона вам до рук по нашій смерті... Бригадирський титул! Згадай гетьмана Брюховецького; той здурів од московських учт та й зрадив, що настановили його на боярина. Гетьмана — боярином! Ха-ха! Треба ж було видумати таку хитру обротьку на завзятого запорожця. Ну, не будь я полковий суддя, якщо й Крижановському не минеться дарма його бригадирський титул!

— Що буде — ніхто не знає, а що він наwerbував свій полк...

— Чорти б його вхопили з його полком! — перебив суддя. — Ця проклята вербунка розорила всі наші канцелярії. Хто ще вчора сидів за пером, сьогодні — диви — натяг уже червону обротьку й знати тебе не хоче. Та що й казати! Минають старі часи. Не так було у Глухові, як дід мій, царство йому небесне, був за генерального суддю! Глухів довіку повинен пам'ятати Животовського, що спас його од стотисячної польської армії.

— Чим вам погана ця вербунка? — сказав Михайло, якому не було ще потреби оглядатися на минуле, щоб самого себе тішити. — Новий цар засилає листи, обіцяє милості; молоді скучно сидіти вдома, от вона і йде шукати щастя. Та хіба ж уперше в нас вербунка?

— Не вперше; однак же ніхто не згадає, щоб коли-небудь хоч уполовину піднялася така сила молоді. Немов сам чортяка нанизує на мотузку всі ці пусті голови та й веде до Петербурга.

— Значить, сильний ще козацький дух в Україні! Скоро промайнула по городах звістка за війну — всі ладні битися не то що з голштинцями, а й із самим сатаною!

— Козацький дух, братику, не носить червоних оротьків і не ходить на край світу воювати не зать з ким. Дід мій, генеральний суддя Животовський, не одягав на шию обротьку, а так почастував ляхів з їхнім крулем Яном Казимиром під Глуховом, що й тепер, мабуть, боки сверблять. Оце так козацький дух! Так, так!

Рекомендована література

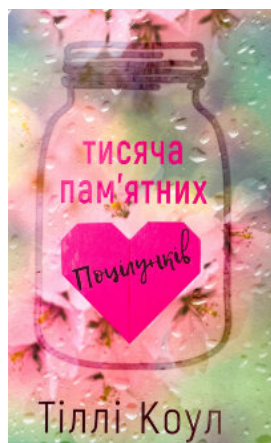
Без Меріт

Життя любить тебе. 7
духовних практик для
зцілення

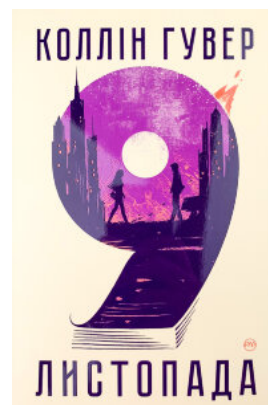
Тіло веде лік. Як
лишити психотравми в
минулому

Тисяча пам'ятних
поцілунків

Нарис історії України.
Формування модерної
нації XIX-XX століття

9 листопада

Перейти до категорії
Проза

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ